List 46. **NOVICE** Tečaj XXXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljanje po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 16. novembra 1881.

Obseg: Sejmo več detelje in trave in zboljšujmo živinorejo! — Vranji zbor. — Od kod premog ali kamnéno oglje? — Rodbina grofov Thurn-Valsassina. — Druga beseda o novi izdaji Miklošičevega „Berila za osmi gimnazijalni razred". — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Sejmo več detelje in trave in zboljšujmo živinorejo!

Tako opominjajo uže učeniki kmetijstva in skušeni gospodarji. Ai ta opomin je pri manjših kmetovalcih še vse premalo opravil. Živina po deželi nam kaže, da vse premalo pridelujejo ljudje klaje; kjer pa živine manjka, manjka gnoja, in kjer gnoja ni, so polja slaba. Tedaj je klaja tisto koló, okoli katerega se večidel gospodarstvo mota.

Če želimo, da bi se zboljšalo kmetijstvo, naj nam bo prva skrb za več klaje ali živinske piče. In skor povsod je mogoče to doseči, ker še ne manjka zemlje, ki se dá v travnike (senožeti) predelati, — še je senožet dosti, ki se dajo zboljšati, — in mogoče je tudi tù in tam kako njivo odločiti za deteljo. Skušnje poslednjih let na več krajih so učile, da obširne ledine, ki niso za nič druzega bile, kakor da so se ovce ali goveda po njih klatile in na paši stradale, ali ki so zavolj močvirnosti celi okolici zrak pridile, so se sčasoma premenile v rodovitne senožeti, katere so v kratkem času obilno povrnile vse stroške, ki so bili na-nje obrnjeni, in so bile gospodarjem lep kos gotovega premoženja. Ali bi ne môgli biti taki izgledi vsem gospodarjem spodbudek, vse, kar je nerodovitnega sveta, predelati v plodne travnike, — vjeti vsako vodico in vsak studenček, ki je na travniku ali blizo njega, in vodo napeljati tako, da z rodovitnim živežem napaja koristno travico.

Z deteljo gre pa na več krajih še slabeje kot s travniki. In vendar so deteljišča močna podpora kmetijstvu. Več detelje pridelovati naj bi si gospodarji prizadevali posebno v takih krajih, kjer ni mogoče travnikov napraviti. Po golih kamnitih brežinah, kjer ne raste nič druzega, se dá s pridom še sejati turška detelja (Esparsette), katera je kaj koristna klaja.

Detelja pa ni le samo zatega voljo dobra, da se prostori, ki niso za drugo rabo, dajo ž njo obsejati, temuč tudi to dobroto imajo deteljišča, da zemljo zboljšajo. Koreninice deteljne sežejo globoko v spodnjo prst, jo zrahljajo in požlahnijo, in ker zgnjijó, gnojijo potem tudi celo zemljišče. Kjer je gospodar v umen kolobar vpeljal deteljo, ni nikoli prahe treba, — po tem takem moremo reči, da detelja tudi več polja napravi, ker ga nikoli nič neobdelanega ne leži.

Čujmo, kako je imenitni mož Šimen Fürst, čegar beseda je veljavna, uže pred več leti v svojih bukvah „kmetijsko zrkalo" setev trave in detelje priporočal, rekši: „Pa tudi polje se boljša, ako se pridno seje trava ali detelja, zakaj dobro in gosto zaraščena in razraščena detelja in trava izpod neba in iz zemlje potegne živeža dovelj, dela senco zemljišču, ga rahljá in plevela čisti, zraven pa mu deteljne in travine koreninice puščajo gnoj. Pašnik, na katerem živina ni nič živeža dobila, morete potem v prid obrniti, in ker Vam potem klaje ne bo manjkalo ne pozimi ne poleti, bote lahko živino tudi poleti v hlevu imeli, in se z lastnimi očmi lahko prepričali, da je prav, ako se živina obdržuje v hlevu. Se ve, da hlevi morajo biti snažni in zračni, v takih hlevih pa bo živina zdrava, in dosti je, ako jo le včasih spuščate pod milo nebo, da se malo zrita".

Tako govorí modri Šimen Fürst. Naj reče kdo: da napačno govorí!

Poúčne stvari.

Vránji zbor.

Iz ptičjega življenja.

Jesén! — Studéni séver brije in otresa smrekam in jelkam iglé, in bukvam in brastom sad. Tam ob bregu šibí rakíte, jagnedi in jeséne, da žolto-rudeče listje daleč vkrog frfolí. Megléni oblaci se vozijo po nébu: temnosivo je nad nami, goló na zemlji vse in mrtvo! Veselí človeka, ako sreča poljsko miš, katera je morebiti pozabila, kdaj jej je odpotovati s svojimi sorodovinci, ker so jo zadrževale rodbinske zadeve!

Zdaj potihne veter. Kakor se dviga solnce, jasní se nebó, vendar siva bôja ne izgine. Vzduh se gostí in je vlažen, da skôraj zapira človeku sapo. Stelja po tléh je mokrotna, in v tej jednakoličnosti je minula celó zadnja izprememba: listje ne šuméva pod nogó!

Toda čuj, kaj je to? „Krá — krá! Krá — krá! Krá — krá!" Vrana se vozi po vlažnotežkem vzduhi in napósled obsedí na vršiči golega topôla. Tam fofóče s perutima, ter se dviga na istem prostori često k víšku, vedno ponavljaje svoj grdoglasi „Krá — krá!" Zdajci

se odglaša krepkejše ta poziv: dvojica rodovíncev se okorno priziblje in plava vkrog nje, in viribus unitis se nadaljuje krokòt. Ne dolgo potem prileti kardelo rodovincev, oni na drevesi jih dvigaje se pozdravljajo, in ščokotánja ni konca ne kraja.

Kdor utegne in ima močne živce, obstane blizu tega zbora. Čim dalje tem bolj narašča broj novih pridružencev, vedno hujše je vriščanje, da bolé človeka ušesa. Napósled se vpokojí razburjena ptičja drúščina in čujejo se le še posamezni glasovi, a tudi te zatopí drugo krokotánje. Tolsta vrana se povzdigne nad druge na vejo. Višnjevo-temno perje in golo lice, ki priča o neutrudljivem preiskavanji polja, znači starega ptiča. Zakrokoče in vse potihne.

„Tovariši — sotrpini, lehko rečem — prijatelji dragi in bratje! Predno se poslovimo s tem ravnim poljem in temnimi gozdi, ozrímo se na pripétljeje sedaj minulega poletja. Dajmo račun o svoji delovnosti v tej dôbi, pogledimo uspehe, ki smo jih dosegli, in slednjič ukrenímo, bodemo li tudi bodoče leto v tej dežéli nadaljevali svojo delavnost, katero hvalijo vsi izvedenci?“

Čestitljiva govornica prestane — najbrž, da bi si oddehnila — in zdajci se oglasi žoltokljunec „Ne — Ne!“ Ostri udarci kljuna iz obližja zapré kričáju glas, in ko se čestitljiva govornica ozrè nekaterikrat vkrog sebe, potegne kljun nekoliko kratov skozi peruti, kakor bi ga želela nabrusiti, stegne nogo od sebe, zahrče in prične oblastno z nova: „Tovariši! Na tisóče nas je priletelo marcija meseca v ta kraj, na mnogokateri visoki jagnedi je bilo po dvajset in še več naših gnézd. Naše samice so lêgle po štiri, do po pet in celó šest jajec, našega broja bi zatorej moralo biti najmanj štirikrat toliko!“

Dolg premolk nastane. Nemi, s povešenimi perutimi čepé zborniki, a zdajci se zopet oglasi starka: „Naše vrste se rédijo, namesto da se polnijo. Oj! ti vran“ — nadaljuje z zamolklim glasom — „ti mišja smrt, govôri ti dalje, meni se ustavlja glas.“

Goli kljun pod perut utekniviši obmolkne starka. Zdajci sfrfrá krepak vran na vrh najvišega drevesa in izpregovorí z glasnim krokôtom:

„Tovariši: Kar vam povem, je vsakdo med nami doživel sam, kar poročam, je tožna istina! — Človeku prijazne, prelétamo vrane vsako leto širôko morje in se ustavljamo tam, kjer moremo koristiti gospodu stvarstva. Za rátarjem pridno pobiramo gliste in hroste, po polji in vrtéh trebimo polže in kvarljive črvé, miši lovímo, kakor mačke, in ako plava nad kurami krágulj, svarí jih naš krik. Prijatelji in dobrotniki smo človeškemu rôdu — a kakóva nam je plača? Našega dednega sovražnika, sovo, ljudjé nalašč redé, da nas morí, tudi imajo svoje veselje v tem, da nas streljajo, in vsak strelec prejme celó premijo, če nas umorí!

Sram jih bodi, brezumnikov! Izobraženci hočejo biti, izobražene kmetovalce se nazivljejo, a ne vedó ločiti prijatelja od sovražnika!“

Ako se pomisli, da vrane uže takó rade hripljejo, ni čudo, ako je tudi razvnetemu govorniku skôro zastal glas, in je hipno obmolknil.

Vzbudi se strašen krik, kakor po osvéti, za to izjavo rekóčnosti. Ko se potem nevolja poleže, oglasi se zopet čestitljiva prva govornica:

„Ni res! Mi ne bodemo človeku sovražni, in tudi ne moremo biti, ker nam ni moči prikrivati svoje natvore. Upajmo, da se obrne na boljše, kajti upati smemo, saj tudi ljudje upajo boljše bodočnosti. Jaz sicer ne doživím, da bi človek cenil naše zasluge o njega blagostanji, kajti stara sem uže. Toda vam, mladičem, zasvíta čas, da vas bode cenil človek, kakor gré našemu zarodu. Nikdar ne bode dolgo tega, da se bodo kakor katekizma otroci v ljudski šoli učili bolj ceniti našo vrednost in korist. Ta čas skôro pride — a v tem potrpite z zaslepljenim, napačno zavedênim človekom!“

To rekši se vzdigne k višku. Večina zbora sfofóče za njo.

Od kod premog ali kamnéno oglje? *)

Malo cenjen je bil nekdaj premog (Steinkohle). Leto za letom pa dobiva uže sedaj čedalje večo važnost, — al naši vnuki bodo vrednost njegovo še le prav spoznali, ko jim bo drv za kurjavo zmanjkalo popolno.

Naj po večem povemo onim, katerim je to oglje še malo znano: odkod je pričetek njegov.

Premog ni kamenje, čeravno je kamenju podoben; kako bi nek gorelo in žrjavico dajalo, ako bi bilo čisto kamenje? Premog je oglje rastlinsko, ki pa je po mnogih prekucijah zemlje okamnelo pod zemljo, iz katere se koplje kakor ruda tù in tam. Al nihče naj si ne misli, da kaj tacega se je zgodilo pred kacimi stoletji, — premog je živa priča tisoč- in tisočletne starosti naše zemlje.

Strašne so morale biti prekucije o stvarjenji sveta in ob splošni povodnji pozneje. Grozni potresi so celo zemljo majali, ogenj je iz njenega drobja švigal; rastline so se vnele, na kup je padlo marsikaj in voda je potem potopila vse. Al ravno potresi in povodnje so bili vzrok, da neizmrljivi gozdi tisočletnega velikega drevja, praprota in drugih rastlin niso zgoreli; le na kupe so bili zmetani, ki so na nekaterih krajih velikanskim goram enaki; tù so v odprta žrela zemlje padli, tam se v morje pogreznili, in povsod s kamenjem, peskom, kalužo in drugo nanosnino pokrili. Al strašno tlačenje od zgoraj in vročina od spodaj iz drobja zemlje, kjer je še bolj proti vrhu vse v raztopljenem stanu bilo, je naredilo, da so na kupe vržena drevesa in rastline, ki so še s kalužo, prstjo, kamenjem in drugo sodrgo zmešane bile, se goreče sčasoma skup stlačile in v oglje spremenile.

Tako so se iz tistih prvotnih gozdov z velikanskimi drevesi in rastlinami plazi premoga začeli.

Da ti plazi res nič druzega niso, kakor uogljene rastline, katere so po takem strašnem tlačenji sčasoma okamnele, se lahko prepričamo, ako premog skoz povekšalno steklo ogledujemo. Tudi premog nam kaže tisto piskričastno tkanje, ki je vsem rastlinam lastno. Tudi se iz takih plazov premoga izkopujejo cele in še dobro ohranjen, akoravno široko narazena stlačena debla mnogovrstnih dreves in pa cele sklade listja in praproti, ki je vse v oglje spremenjeno ali pa na pol. Tudi vtisi cele praproti in druzih rastlin so se uže našli v njem, in na Angleškem in v Ameriki so cele plaze iz samih debel in vej tiste prvotne velikanske hojkovine, več ko 100 čevljev dolzih, našli. — Do zdaj poznajo učenjaki uže več ko 80 sort dreves in čez 250 sort praproti iz prvotnega sveta. In da je največ hojevih dreves bilo, se s tem dokazuje, ker največi del premoga ima tisto čudno smolo ali olje v sebi, katera sedanji hojkovini pomanjkuje.

Ali tudi vtisi neke lazeče živali, katere hrodje je uže okamnelo in se le v plazih premoga najde, pričuje, da so le nekatera plemena manjših laznín takrat živele,

---

*) Kar pred tremi leti ni še bilo v Ljubljani, se zdaj od zore do mraka ponavlja, to je, da ponujajo kričači „štankolén“ po ulicah mu ne vedé imena slovenskega „premog“, a tudi stotero meščanov in meščank je, ki ne vedó, da „steinkohle“ ni kamen. Vred.

ker ostanki druzih živali še niso dosihmal najdeni bili med plazovi premoga.

Ker se pa uže sedaj na milijone centov premoga vsako leto iz drobja zemlje izkopuje in za kurjavo na železnicah, v fabrikah, hišah in drugih potrebah porablja, ali ni očitno, da je premog, ki nam kuri, sveti in je še za marsikako drugo rabo, gotova priča starodavnih prekucij zemlje, zraven pa previdnosti dobrotljivega stvarnika, ki je pod zemljo shranil človeškemu rodu neizmerne zaklade kurjave, kedar mu bo za njo zmanjkalo drv na zemlji.

Zgodovinske stvari.

Rodbina

grofov Thurn-Valsassina. *)

Praded te staroslavne plemenite rodbine je Martin della Torre, gospodar v Valsassini. Umrl je leta 1147.

Njegov unuk Pagano († 1241) je bil gospodar v Milanu. Paganov sin Hermann († 1256) je ustanovil po svojem sinu Lombardo († 1256) goriško linijo: Thurn-Hoffer; sin Nappo († 1278) po svojem unuku Florimonte-Moschino friulsko linijo: Thurn-Villalta-Spesso; sin Francesco po svojem unuku: Lamoral linijo: Thurn-Taxis; Salvino pa Bleiburško in **Radoljško** linijo: Thurn-Valsassina, umrl je leta 1298.; — slednjič je sin Caverna ustanovil linijo Veronsko.

Členi te slavne rodbine so živeli na Nemškem, v Škandinaviji in Hispaniji. Na Štajarskem so grofje Thurni imeli grajščino Zbelovsko (Plankenstein blizo Polčán), katero je Jobst Freiherr von Thurn leta 1580. od štajarskega vojvode Karola kupil. Ta linija je nedavno izumrla. Dalje so bili grofi Thurni posestniki gradov: Šoštajn, Turniše, Turnovec, Arnfels, Anderburg, Lainhof, Schönbüchel, Borl (Ankenstein), Lemberškega trga, grada Rifnika (Reicheneck v fari sv. Jurija ob južni železnici) županije v Mozirji, Žunjeka itd. vse to na slovenskem Štajarskem.

Rodbina Thurn (prvotno „della Torre“ ali „Torriani“ imenovana) je dala oglejskemu patrijarhatu štiri imenitne cerkvene vladarje, in sicer: Raimonda († 1299), Gastona († 1317), Pagana († 1331) in Ludovika († 1363).

Iz te rodbine je bil Michael della Torre, škof Cenedski (Ceneda), pozneje kardinal, Johann (III), grof Thurn-Valsassina pa škof Lavantinski (1754 do 1762).

Mene najbolj zanimiva patrijarh Ludovico della Torre, ker je dvakrat prenočil pod ono streho, pod katero jaz zdaj prebivam. Papež Inocent VI. ga je sam v Avignonu izvolil leta 1359. za patrijarha oglejskega, popreje je Ludovico della Torre bil kanonik v Cividalu.

Čas njegovega vladarstva je bil zeló neugoden. Mladega avstrijskega vojvodo Rudolfa IV. ste gnali častilakomnost in želja svojo oblast povekšati v nepravedne boje. Želel je svojo državo do Adrije razširiti, zato je svoje orožje najpreje obrnil proti oglejskemu patrijarhu, spoznavši, da v nepokornih patrijarhovih vasalih najde najpreje potrebnih zaveznikov.

Vojvoda Rudolf vzame patrijarhu Vipavo, Lož in Turjak na Kranjskem, Trebenj in Tibenj na Koroškem, slovenjegraško provincijo pa na Štajarskem. *)

Z vojvodom se združi Mainhard VII. grof Goriški in si prisvoji Tolmin in Gorenjesoško dolino (glej „Rubeis“ c. 933).

Patrijarhova posestva v Slovenjegraški provinciji, namreč grajščine Buchenstein, Waldeck, Turen itd. so takrat imeli Auffensteinci, koroški iz Tirolskega prišedši plemiči za „lehen“. Tudi ti so patrijarhu pokorščino odrekli in na Rudolfovo stran stopili.

Vojvoda Rudolf je z močno vojsko prišel do Cormonsa; patrijarh je bil prisiljen za primirje prositi, ki se je tudi dovolilo, a pod prav neugodnimi pogodbami.

Patrijarh Ludovico se je moral v Beč z 12 friulskimi plemiči podati, da tam razsodbo sliši iz ust cesarjevih. Cesar rimsko-nemški je takrat bil Karol IV., tast vojvode Rudolfa.

Patrijarh je potoval skoz Slovenjigradec in prenočil „in curia in foro antiquo“, v zdanjem starotrškem farovži. S tega je gledal podrtine močne Slovenjegraške trdnjave, katero je pred 50 leti pomagal podirati Henrik, škof Krški, in katerih niso Auffensteinci hoteli sopet popraviti, dasiravno so bili obljubili.

Več ko sto let so v ta močno vtrjeni grad pohajali Oglejski patrijarhi in tam stanovali, plemenščino podeljevali svojim vazalom, zbirali okoli sebe duhovenstvo in dajali povelja za cerkveno in posvetno vladovanje te lepe provincije.

Ko patrijarh Ludovico pride v Beč, odkazali so mu stanovališče v nekem hospici, tam je moral kot jetnik čakati, dokler ni vojvoda Rudolf prišel nazaj v svoje poglavitno mesto.

Leta 1360. je patrijarh sklenil mir z vojvodo Rudolfom, a pogodbe bile so jako bridke, pustiti je moral vojvodi vsa posestva na Kranjskem, Štajarskem in Koroškem.

Tako je prišla Slovenjegraška provincija, ki je bila 111 let lastnina Oglejskega patrijarhata, v roke Habsburžanom, ki so gradove te provincije, namreč Buchenstein, Lehen, Gallenhofen, Feldenhofen, Vodriš, Gradiše, Rottenthurm, Slovenjograško trdnjavo itd. deloma plemičem dajali v zastavo (Pfand), deloma pa prodajali.

Leta 1737. dne 6. decembra je en člen staroslavne rodbine della Torre, namreč Max Sigmund Graf von Thurn zopet postal posestnik ene teh grajščin v nekdanji Slovenjegraški provinciji, v kateri so štirje patrijarhi iz rodbine Thurnov imeli deželno gospodsko oblast.

Max Sigmund Graf von Thurn je naimer grajščino Lehen četrt ure od Slovenjegraškega mesta v starotrški fari ležečo podedoval od svoje tete Marije Charlotte grofinje Schrottenbach rojene grofinje Thurn.

Grajščina Lehen je zdaj fideicomis grofovske rodbine Thurn-Valsassina radoljške linije.

Staritrg pri Slovenjemgradci 4. novembra 1881.

Davorin Trstenjak.

---

*) Ker je po najvišjem sklepu Njegovega veličanstva našega presvitlega cesarja kranjska dežela dobila v osebi grofa Gustava Thurn-Valsassine za blagor naroda vnetega glavarja, bode čestite čitatelje „Novic“ gotovo zanimala zgodovinska ta črtica. Vred.

*) Več zgodovinskih črtic o tej provinciji sem uže objavil v prvem letniku leposlovnega in znanstvenega časopisa „Kres“. V drugem letniku jih bom nadaljeval. Pis.

*

Slovstvene stvari.

Druga beseda o novi izdaji Miklošičevega „Berila za osmi gimnazijalni razred“.

Poslal J. Navratil.

Toliko da je bila razposlana istega berila druga izdaja, ki sem jo po vis. naučnega ministerstva nálogu in dogovoru z gosp. dvorskim svétnikom dr. Fr. vitezom Miklošičem zbog silne potrebe in kratkega obroka poleg mnogih svojih opravkov vredil in nekoliko predelal na naglem, — pretrese in obere jo na vrat na nos v „Slov. Nar.“ 13. septembra t. l. neki gosp. K. (Jako bi mu pristojal neslovenski priimek „Konfusionsrat“, kar pride še na vrsto). Sreča, da se je izpovedal g. K. očitno, da... ni veščák, rekši: „Obširno kritiko prepuščamo veščakom“.

Dobro. Presodila sta do zdaj knjigo dva veščaka, pa mislim, (a to velim nehoté samo zagovarjaje se), da mi ni bila baš neugodna niti prva presodba v „Slovencu“ 17. septembra, niti druga v „Kresu“ 1. oktobra; kajti „Slovenec“ pravi o drugi izdaji: „Kolikor se pa na prvi pogled vidi, je vendar mnogo pripravnejša [od prve]“. Isto tako sodi „Kres“, ki veli sklepaje svojo presodbo: „Pri vsem tem je pa druga izdaja vendar dosti bolj rabljiva, nego je bila prva.“

Bila sta namreč oba lista oziroma gg. veščaka tako blagovoljna in pravična, da sta uvažila 1) to, da berilo ni novo, nego samo nekoliko predelano, 2) pa i moj zagovor, ki se čita v mojem, to je, v drugem predgovoru, ter so ga blagovoléle priobčiti na to tudi vrle „Novice“ (21. sept.) na str. 305., da bi se vedelo, kako so mi bile zvezane roke.

Povedano je bilo ondi po pravici tako: „Če se ni moglo ugoditi vsem željam, pomisliti treba, da mi je bilo po višem nálogu „**Miklošičevega** Berila“ drugo izdajo „vrediti tako, da se **znatno** ne razprostrani prejšni obsežek“.

Glušil se je pa teh mojih besed in pristojne prošnje moje blagi g. K. pa drznil trditi, da se v rečeni knjigi slovensko slovstvo **nalašč** (!?!) od **uborne** (?) strani kaže.

„Marsikateremu tujcu je“ — huduje se g. K. na posled — „morda to po volji, domačemu, ki resnico o svojem narodu nalašč (?!?) prikriva, bodi sramota vekomaj!“

Obsodil se je s temi besedami preblagi g. K., da ne rabim hujega izraza v svoji slepoti sam; kajti on je „**nalašč** prikrival“ in povse zamolčal čitateljem „Narodovim“ moj važni zagovor, ter me hotel tako — žalostna mu majka! — očrniti pred vsem slovenskim narodom.

Ali kako je zagazil ta neblagovoljni „Konfusionsrat“!*) Da bi mu res jako pristojal ta neslovenski pridevek, kaže nam ta čudna okolnost, da je g. K. zblodil Miklošičev (**prvi**) predgovor z mojim (**drugim**), ter ošteva mene zbog dozdevnega nelogičnega (?) pisanja, ki se pa nahaja v prvem, tedaj v Miklošičevem predgovoru.

„Tako nelogično pisaričenje (sic) se nobenemu dijaku ne sme dovoliti itd.“ — Na glas sem se zasmejal pri teh Konfusionsratovih besedah, misleč: kaj poreče gosp. Miklošič, „philosophiae et iuris utriusque doctor“ in bivši modroznanstva profesor, kedar zve, kako strašno je presodil in obsodil njegovo „logiko“ slavni g. „Konfusionsrat“. (Od one dobe nisem imel še prilike govoriti z gosp. dr. Miklošičem.)

Saj je vendar z debelimi pismenkami natisneno: „**Predgovor prvi izdaji**“ in „**Predgovor drugi izdaji**“, a samo pod tem (**drugim**) predgovorom podpisan sem jaz.

Ne morem si misliti, kako se je zgodilo, da je pripisal g. K. meni tudi prvi predgovor; kajti, premda pod prvim predgovorom ni podpisa, kakor ga ni bilo ni v prvi izdaji, saj to vé vsak dijak, da prvi predgovor v kaki knjigi ne pripada druge izdaje vredniku, a kako ne bi vedel tega... profesor!?

Da je g. K. res profesor, in to „klasičnih jezikov profesor“, odal se je sam s svojo to božno duhovito opombo o Eniju, Naeviju i Ciceronu, ki se pa zopet ne tiče mene, nego onega, kdor je spisal prvi predgovor. Vendar veljá i po mojih mislih o tem pripodábljanju latinski pregovor: „Qui bene distinguit, bene docet“.

Kakor se kaže, misli g. profesor K., da je drugi izdatelj ali vrednik kake knjige odgovoren tudi za prvi to je prvega izdatelja predgovor? Čudna in prečudna misel! Kaj takega ni doživela menda še živa duša, od kar svet stojí.

Pa ne samo zarad prvega predgovora — tudi zarad osnove **prve izdaje** pika g. K. „blagovolno“ mene, čudeč se, kako je prišla narodna pesem „Pegam pa Lambergar“ ravno za Slomškom na vrsto, in to „brez vse (sic!) opazke (ohne alle Bemerkung) o narodnem toliko važnem pesništvu našem.“

Vprašajte g. dr. Miklošiča, ki ni meni odgovoren.

Jaz sem moral po višjem nálogu (brez malega) držati se Miklošičeve uredbe;*) zato sem pustil rečeno narodno pesem brez kake opazke ondi, kjer je bila, a vprav za njo pridél „slovstveni pregled“, kakor veli „Kres“, ki dodaje blagovoljno še to.... „a mi mu moramo hvaležni biti, da je precej veliko nepripravnih sestavkov izpustil, nadomestivši jih z novimi.**)

Tako govori nestrasten, pravičen sodnik; ali g. K., ves razkačen, ker ni našel v drobni knjižnici (v devetih pôlah) vseh najboljih pisateljev, vpije zaničljivo: „Kdo bi se dalje ukvarjal s (tako) knjigo...!“

Naj povem tedaj prisiljen — samo braneč se — še toliko: ako se ne bi bil poganjal na „merodajnem“ mestu jaz za to (da treba zdaj, ker se je slovenska književnost tačas jako pomnožila, vendar kolikor toliko ugoditi osebojno in službeno razodetim željam gg. strokovnjakov ter podati jim več berila na izbor), — pretiskalo bi se bilo staro berilo tako, kakoršno je bilo. — Premda so mi pa zvezali dosti trdo roke, spravil sem v novo izdajo vendar (z životopisi vred) **trideset** beril več, nego jih je bilo v prvi, in to največ iz nóve dobe. Da je bilo vzprijetih največ neživih pisateljev ali „pokojnikov“, to se je zgodilo vzlasti po nekega g. strokovnjaka želji, zato ker se je strinjala tudi z gimn. načrtom l. 1849. in učnim črtežem (br. IV. b; na str. 150—4), ki pripo-

*) Dobro vem, kdo je ta preblagi gospod, premda nisem popraševal nikdar po njem, niti sem koga naprosil za to. Pis.

*) „Bezüglich der — ohne erhebliche Erweiterung des Umfanges des Buches — an dem Inhalte desselben etwa vorzunehmenden Aenderungen wollen Eu. W. der Zustimmung des Herrn Hofrathes Dr. Franz Ritter v. Miklosich, dem das Buch vor der Approbation zur Einsicht vorgelegt werden wird, sich versichern.“ — Ministerium für Cultus und Unterricht Z. 4087 — 1881. (Pr. 15. apr. t. l, a izročil na odobrávanje uže 31. maja.) Pis.

**) Ne smemo pa zábiti, da ondaj, ko so se nabirali spiski za prvo izdajo, ni bilo na svetlem še toliko za šolsko rabo pripravnih sestavkov, kakor jih je zdaj. Pis.

roča za „književno-zgodovinsko berilo“ same „pokojnike“,*) — vsak lahko vgoni (vgane) zakaj.

Navzlic tej naredbi v gimn. osnovnem načrtu privzel sem vendar k poprejšnjim živim pisateljem po Miklošičevem vzgledu še nekoliko boljih živih, in to samo zarad bolje ali lepše slovenščine.

Da jih nisem privzel še več, kakor bi jih bil sam rad, temu je bil kriv (poleg druzih okolnosti) posebno — **pretesni prostor**, ki mi je bil odkazan.

Da je bilo samo na moje, nahajali bi se v sedanji knjigi poleg še večega števila narodnih pesem in (novo-) slovenskih pisateljev starše dobe — tudi vsi bolji in najbolji živi in neživi pisatelji nóve dobe; — a da sem smel (to se ve, v primernem času in po svoji volji) zložiti novo slovensko berilo za osmi gimn. razred, čitalo bi se v njem vse óno, kar je vrli naš gosp. P. Ladislav Hrovat svetoval uže l. 1861. v „Novicah“ na str. 337.

Predrzno sumnjičenje — da ne rabim ostreje besede — je tedaj to, kar mi očita blagi g. K., da se kaže v sedanji izdaji „slovensko slovstvo **nalašč** od **uborne** strani.“ (Konec prih.)

Mnogovrstne novice.

* Nič manj ko štirideset delniških društev (bank itd.) v Avstriji je sedaj v likvidaciji. Ubogi delničarji zastonj željno čakajo ugodne rešitve. Nam Slovencem sicer niso te banke v nobeno tolažbo, vendar vidimo, kako krivično so nas nemškutarji napadali takrat tudi o tem, ko je nesrečna banka „Slovenija“ likvidirati morala, kakor da bi ta banka edina bila, ki je po zapravljivosti na kant prišla!

* *Koliko je judov?* Po najnovejših poročilih je judov na vsem svetu 6 milijonov in 825.000. Po Rusiji, kjer jih je 1 milijon in 632.000, jih je največ na Avstro-Ogerskem, in sicer 1 milijon in 111.000. Na Poljskem jih je 780.000, — na Nemškem pa 512.160, v Ameriki le 308.000, — na Španjskem pa samo 1000. Srečna dežela! — Ker je poročilo o boji zoper žide v „Edinosti“ jako zanimivo iz mnogih ozirov, podamo je tudi svojim čitateljem. Glasí se tako-le: Sedanje ministerstvo je nekoliko zajezilo sleparije judov na sledeči način: Iskalo je, dokler je dobilo Rotšildom in drugim židom konkurenta in tega je našlo na Francoskem. Bontoux zastopa kapital vse bogatejše francoske aristokracije, duhovščine itd. Ta mož je ustvaril „Länderbank“, ki je desna roka sedanjemu ministerstvu, pokupil je za svoje klijente mnogo rudnikov in premogovih jam in pridobil si razne koncesije, sploh sloví danes Bontoux kot prva finančna kapaciteta, na katerega se naslanjajo interesi mogočnega kapitala katoliških konservativcev. Židje, njim na čelu mogočni Rotšild, začeli so na borzi v Parizu agitirati proti vsem vrednostnim papirjem, katere je spravil na trg Bontoux in resnično se jim posreči, da te papirje spravijo na vedno nižo vrednost. A Bontoux ni spal; on gleda mirno, kako pada vrednost njegovih papirjev; a ob enem dá svojim agentom povelje, da jih kupujejo na tihem, kjer koli jih kaj dobijo. Tako je prišlo, da so skoro vsi ti papirji prišli v roke Bontoux-a. Rotšild ni zapazil tega manevra, ampak prodajal je tudi on te papirje skrivnim agentom Bontoux-a, čeravno jih ní imel, misleč si: „saj jih kupim še ceneje, kedar bo čas izročiti jih“. Bliža se čas, ko ima Rotšild oddajati prodane papirje, a nikjer jih ni bilo dobiti. Zdaj šele izvé Rotšild, da je vse papirje pokupil Bontoux in stoprv sprevidi, v kako zanjko se je vjel. Bontoux pa, kakor edini gospodar svojih papirjev terjal je tudi visoko ceno in bi bil tudi lahko kurze tako vzdignil, da bi bil Rotšilda lahko uničil. V tej veliki zadregi gre Rotšild prosit pariškega vrhovnega škofa, da posreduje med njim in cerkvi udanemu Bontoux-u in zadnji se udá, a poravnava je Rotšilda stala baje nad 60 milijonov, sam Dunaj je dobil na diferencijah svojih 14—16 milijonov. — Slišalo se je potem, da je James Rotšild nagloma umrl, a dobro podučeni pariški dopisniki trdé, da si je prerezal vrat zaradi velike zgube in še veče blamaže. — To je bila prava „Judenhetze“!

*) „(Proben aus den karantanischen Fragmenten, aus Truber, Dalmatin); für die neuere Zeit Jarnik, Prešern u. a.“ Da ima „gimn. osnovni načrt“ tu v mislih same pokojnike, a ne živih pisateljev, uveriš se lahko iz opombe ondi na strani 149., kjer se čita .... „mit Verschweigung der noch lebenden Schriftsteller.“ Pis.

Glasbene novice.

* „*26 Tantum Ergo za 4 glasove*“, zložil in nabral P. Angelik Hribar, natisnil in založil Blaznik v Ljubljani.

Pri 7 številkah so imena skladateljev Schütky, Boeckeler, Schmidt, Ett, Šubigar, Mohr, Witt (debelo natisnjena imena kažejo boljše skladbe); 7 številk neznanih skladateljev je g. izdatelj nekoliko popravil (in to so ravno najslabše skladbe); izmed 12 izvirnih številk g. skladatelja Hribarja jih nam je velika večina jako povšeči (le v št. 14. naj pojeta basa v 1. in 17. taktu enoglasno). Cela ta zbirka je očitno namenjena za naše najslabše cerkvene zbore, in veljá le 70 kr. Čisti dohodek je dobrodejna podpora dijaški kuhinji. Sploh imamo uže toliko raznih skladeb ze cerkve, kakor tudi za čitalnice, da bi se smelo povsodi zabilježevati več vspeha vsestranskega pri našem slovenskem narodu. Na noge toraj! „Cerkveni Glasbenik“, „Glasbena Matica“ in domači naši izvrstni skladatelji skrbé za razne umotvore, sezajte pridno po njih in pojte na čast Bogu in národu! —t.

Naši dopisi.

Marija Zvezda pri Banjaluki v Bosni na dan sv. Martina. — Stanovitno sem mislil in namerjal, da bom prihodnjo pomlad poklical kakih 30—50 družin iz kranjske dežele v Bosno, in uže sem imel kraj odbran ter kupčijo skoraj sklenjeno, samo pismo bi bilo še treba napraviti in potem novac brojiti prodajalcu. Turčin je bil trd in zvit, jaz pa sem bil dobro podučen, toraj se mi ni nič mudilo, zato sem še čakal in okoli pozvedoval, ter se popolno prepričal, da pretí Bosni gladinlakota ravno prihodnjo spomlad, ker je preteklo poletje strašna suša vso strn popalila, da so komaj četrtino navadne letine pridelali, in koruza je skor vsa in povsod neznano slaba; uže zdaj javkajo in zdihujejo, kaj bode spomladi? To me je začelo skrbeti in odstopil sem od svojega sklepa; letos ne bom klical nikogar v Bosno, zlasti ne siromašnih ljudi, katerim bi dragina kmalu požrla kak petdesetak več, kakor druga navadna leta, in toliko denarja se močno pozna majhnemu kupcu. Ako pa kdo želi uže to leto le-sem priti, tudi lahko pride, če ima potrebni denar v rokah, da si bo zamogel hišo postaviti in živež ter hrano oskrbeti. Da pa ne bi bil sam, ali kje tam med Turci in Bošnjaci, svetujem mu Maglaj na Vrbasu, 5 ur hoda od Stare Gradiške, ravno na sredi pota proti Banjaluki. Ta kraj se bode kmalu kmalu povzdignil! ker je tako zdrav, da po zagotovilu g. stotnika, ki ima eno sotnijo (kompanijo) v po-

sadki, ni bilo od pomladi do jeseni nobenega bolnika med vojaki; tudi drugi ljudje so bili zdravi, še celó naselniki, ki so došli iz daljnih krajev, ko so pa ljudje dve uri od Maglaja na obe strani, proti Banjaluki naprej in proti Stari Gradiški nazaj, pogosto bolehali za groznico (mrzlico) in vročinsko boleznijo. Tukaj je vojaška posadka, ki skrbí za javni mir, da nikdar ni slišati o kakem napadu in drugih enakih dogodbah; tudi pošta je tu, in okoli 25 družin naselnikov iz pruske Šlezije, iz Oldenburga in Hanovera, trdih pa vernih Nemcev katolikov. Da se vendar ne bi kdo prevaril in mene dolžil, popišem vse okoliščine v prihodnjem listu.

Ako kdo želi sam ogledati zemljo, naj gre na železnico ob takem času, da pride v petek zvečer v Sisek; v soboto ob 6. uri hodi ladija (parobrod) od Siska v Starogradiško, kamor navadno dohaja ob 1. uri popoludne, toraj ima še čas, da pride polagoma ob 6. uri zvečer v Maglaj, kjer bo prenočil; v nedeljo, ako hoče, pa bo mene tam dobil, da mu pokažem zemljo. To pa svetujem, da naj ima vsak potrebni denar, sicer se mu bo hudo godilo, kakor večidel vsem Nemcem, kateri so prišli v Bosno, misleč, da jim bodo kar Bošnjaci piške pohali in cvrli. Tudi niso imeli med seboj nobene posebne zaveze, toraj so denar potrosili, in pretí jim pomanjkanje, radi bi, naj jih vlada podpira, pa ta jih je tudi sita, ker sama nima nič kaj odveč denarja.

Ako se kdo odloči le-sem priti, ter želi, da bi mu kako pomagal, naj mi razodene svoje misli, ter pové, koliko oralov zemlje bo kupil, kdaj bo denar mogel poslati, kdaj bi sam dol utegnil priti itd. Toliko sem se uže izuril, da si upam pred Turčina stopiti in zemlje od njega kupiti; v uradniji pa so mi posebno postrežljivi. Zato tudi zamorem vse posle opraviti, da kupec, pridši v Bosno, zemljo v roke sprejme in ne bo imel nič več opraviti, razen denar meni odšteti. Kdor pa ni vajen, ga gotovo opeharijo; nekateri prav predrago plačujejo zemljo, drugi so prevarjeni, da čisto ves denar zgubé; še celó nekaterim judom se je v Bosni zgodilo, da so denar tukaj zgubili ter se brez njega domú vrnili; nekateri, posebno kupci, so pač obogateli v teh treh letih, ker so zlasti nevednim Turkinjam novo blago za obleko neznano drago prodajali.

Vsacega kupa posebej bi vendar nikakor ne mogel sprejeti, ampak več skupaj, ker Turki imajo večidel velika posestva, katera hočejo navadno le skupaj ob enem prodati, nikakor pa ne na drobno. Ko toraj dobim toliko kupcev, da bi vsi skup vzeli eno tako posestvo, potem ga bom kupil in potrebne reči dovršil. Zato naj se vsak kmalu premisli in svoj sklep meni pismeno pa določno in natančno razodene; ker bo menda prišlo še več nemških družin le sem, potem bi bilo uže težje kupovati in pa morda celó dražje. Do novega leta mora biti dognano, koliko oral zemlje bo kupljenih. Pisma naj pa se meni pošiljajo pod napisom: „gospod V. Lah, misijonar v Mariji Zviezdi, P. Banjaluka v Bosni.“ Kdor se preseli od te jeseni do končane prihodnje spomladi, bo od Ljubljane do Siska po železnici za se in za vso družino samo polovico plačal. Kaj ima storiti za to, mu bom povedal.

Toliko o naselitvi v Bosno za prihodnje leto. Med tem časom bom pa gledal dobiti zemljo za čisto slovensko naselbo, ako Bog dá dobro letino; in kdor bi se še to leto naselil pri Nemcih, bo lahko svoje selišče prodal Nemcem, kateri bodo, kakor se kaže uže zdaj, zopet k svojim rojakom se naselovali, in tako bo zamogel priti tudi k svojim domačinom, kateri ga gotovo ne bodo odganjali.

Iz Karlovca 8. nov. — Slovenski narod postavil je grobni spomenik svojemu zaslužnemu pisatelju Valentinu Mandelcu, bivšemu gimnazijalnemu profesorju in izvršujočemu članu požarne brambe in prvega hrv. pevskega društva „Zore“ v Karlovci, kateri počiva na dubovaškem pokopališči. Da mesto Karlovec zagotovi jednokrvnim bratom Slovencem bratsko ljubezen, in izkaže zasluženo čast Valentinu Mandelcu, kateri ima zaslug obilo za mesto Karlovec, in po tem za narod hrvatski, posvetil se mu bode v nedeljo, dne 13. novembra t. l. grobni spomenik. Program, ki ga je odbor doposlal tudi slovenskim okrajinam, se glasi tako: 1. Dne 13. t. m. ob polu 3. ure popoludne poda se gimnazijalna mladež, požarna bramba in pevsko društvo „Zora“ na kat. dubovaško pokopališče. — 2. Na grobu Valentina Mandelca najprvo zapoje hrv. pevsko društvo „Zora“ nadgrobnico. — 3. Duhovnik požarne brambe, velečast. gosp. Gabriel Mašek, posveti spomenik. — 4. Gospod Mijo Vamberger, gimnazijalni profesor in rojak pokojnika, govorí od straní gimnazije slovó. — 5. Predsednik „Zore“, gosp. Davorin Trstenjak, govorí o Mandelčevem književnem delovanji in njegovih zaslugah za slovensko književnost, kakor o zaslugah za „Zoro“ in požarno brambo. — 6. Pevsko društvo „Zora“ zapoje nadgrobnico. — Odboru za posvečenje spomenika, katero se bode gotovo sijajno vršilo, je predsednik gosp. Lavoslav Roksandić, tajnik pa Janko Orašin.

Z Dunaja 12. nov. (*Agronomični odsek akademičnega društva „Slovenije“ na Dunaji*) imel je prvo svojo sejo dné 3. t. m. — Pri volitvah v novi odbor bili so izvoljeni: g. Jurij Krajgher, stud. forest. za predsednika, g. stud. agr. Valentin Oblak za podpredsednika, g. stud. agr. Ivan Arh za tajnika in g. stud. agr. Ferdo Svetek za blagajnika. Predaval je g. V. Oblak „o kmetijstvu starih Egipčanov“. — Drugo zborovanje bode 17. dne novembra sè sledečim dnevnim redom: 1) Čitanje zapisnika prejšnjega zborovanja. — 2) Predavanje g. Jurija Krajgherja „o gozdni steli“. — 3. Kritika predavanja g. V. Oblaka, — kritikuje g. Ivan Arh. — 4. Slučajnosti. — Lokal VIII. Strozzigasse, Gasthaus „zur Mühle“. — Začetek ob 8. uri zvečer.

V Gorici 13. nov. — Srce me danes žene najprej sporočiti kaj o našem častitem zimskem gostu, vsem Slovencem priljubljenem Ljubljanskem državnem poslancu gosp. vitezu Schneid-u. Zdravi ga eden najbolj izvedenih tukajšnjih zdravnikov, gosp. dr. Rojic, v katerega stavi vse zaupanje in se je tedaj nadejati, da se bolehnost obrne kmalu na bolje, zlasti, če bo zima tako mila, kakor do zdaj kaže. Posvetoval se je vestni ordinarius dr. Rojic tudi s Palmskim zdravnikom Bartolottiem. Gospod vitez vstaja vsak dan po nekaj ur, hodi trdno, piše pisma itd. V državni zbor za zdaj ne pojde; pogrešali ga bodo z druzimi vred sosebno njegovi tovariši, slovenski poslanci; saj je znano, da je pl. Schneid posebno izvrstna delavna moč, moder svetovavec in sploh „dobri duh“ v poslanskih krogih. Njegovo zdravje je njihovo, a tudi naše zdravje. — Druzih novic je malo. — V spomin stoletnice našega gledišča je dal gledišči tajnik Albert Planinscig na svetlo knjigo z naslovom „Cenni cronistorici sul Teatro di Società di Gorizia“. — Nadvojvodinja Marija Terezija grofinja Chambord je došla preteklo sredo po noči (9. t. m.) v Gorico prezimit. — Na mesto barona Waldstätter-ja pride v Gorico za vojaškega poveljnika gosp. Rudolf knez Lobkovic. — „Bralno društvo“ — ki je zdaj podružnica Goriške čitalnice — spremení se v „bralno in podporno društvo“. — Dotična pravila so se uže oddala v potrditev. — Čitalnica je od 1. t. m. spet v lepih prostorih Stabile — nove hiše na Travniku, v katerih je začela pred 19 leti sloveti. — Tako lepih in toplih dni o sv. Martinu kakor letos nismo imeli uže veliko let. — Zdaj še le spravljajo naši ljudje činkvan-

tin domú; dobro se je obnesel, da si ni prav dozorel. — Cena naših vin rase.

Dovje 4. nov. (Dalje.) — Po prijaznem pozdravu navzočih je g. Pirc v prav lepem in vnetem domačem govoru začel svoje predavanje.

Omenil je najpoprej, kdo ga je poslal in zakaj. Naznanil je, kaj mu bode tvarina o današnjem govoru, namreč: „živinoreja“ in sicer le govedoreja. Povedal je tudi pričujočim, da si je po nekaterih hlevih ogledal živino ter da je videl različna plemena. Za tukajšnje kraje nasvetoval je ona plemena, katera niso velika, tedaj le bolj srednja. Ko je nekoliko o splošni govedoreji omenil, prestopil je potem k posameznim vrstam domače živine. Začel je z biki. Opisal jih je, kakošni naj so za pleme, da so dobri, kajti na biku je, kar se tiče vplemenjenja, največ ležeče. Treb je toraj skrbeti zato, da se krava za pleme izbere taka, ki je hči dobrega bika, potem dobimo tudi dobro tele. Živo priporočal je, naj občine skrbijo za to, da vsaka občina ali srenja na 80, k večemu na 100 krav si drži vsaj enega vsled dotične postave od komisije za pleme potrjenega bika. Vse lastnosti, katere naj ima krava, da bode dobra za rejo in molžo, so bile potem naštete. Povedal je, po čem se večidel krava pozna, da je dobra molznica. To je bilo ljudem prav po volji, da se bodo vdrugič pri kupčiji vedeli po tem ravnati. Omenil je gosp. govornik tudi vplemenitev krav. Večkrat se čuje govoriti, da je ta krava prešibka za onega težkega bika; nevarno jo je k takemu biku peljati. Res je nevarno, djal je g. govornik, tako ravnati pri prosti vplemenitvi. A če se napravi priprava, katera le prav malo truda stane, ognemo se tej nevarnosti. Razložil je, kakošna je ona priprava. — Tudi ni pozabil nam omeniti, da se je po mnogih skušnjah prišlo do tega, da se uže naprej ugane, kdaj bode tele junček, kdaj junica. Razkladal je to reč prav razumno in tudi pri poslušalcih je s tem vzbudil izvanredno paznost. (Konec prih.)

Iz Borovniške občine 7. nov. — Pretekli teden smo imeli pri nas volitev v občinski zastop. Naši občanje so prav složno volili in po zahtevanji nekega dopisnika v 42. listu „Edinosti“ pri volitvi osat in plevel iz odbora poruvali, tako, da ga je burja daleč proti Trstu odnesla. Moj namen sicer ni tu enega grajati ali druzega zagovarjati, a to naj rečem gosp. dopisniku „Edinosti“, naj bode nekoliko bolj zmeren in naj se drži izreka: kdor drugemu jamo koplje, sam va-njo pade. Da tukajšnje ljudstvo vaših dopisov, ki izhajajo le iz golega hudomušnega osobnega sovraštva, ne odobruje, pokazal je vspeh zadnjih volitev. Da pa ne bote zopet kacega nedolžnega dolžili za pisatelja teh vrstic, vedite, da jih je pisal čisto priprost kmet. K.

Iz Ljubljane. — Prihodnjo sredo, to je danes teden dopoludne, ima v dvorani mestnega magistrata c. kr. kmetijska družba svoj letni občni zbor, — popoludne pa zboruje v isti dvorani konjerejski samostojni odsek, — drugi dan, to je, v četrtek 24. novembra dopoludne pa ima tudi čebelarsko društvo svoj občni zbor v sobani katoliškega društva na starem trgu št. 10. — Prav je takó, da ta tri društva poredoma skupaj zborujejo, vsaj so le trójica ene korenike — domačega gospodarstva, in ker je marsikdo ud vseh treh društev, mu bo gotovo všeč, da se more udeležiti vseh treh zborov, katerih programi obsegajo zanimive predloge. Na noge možje! ki se imenujete umne gospodarje in iskrene rodoljube, — dela je dokaj, zato pa treba poslužiti se vsakega shoda, kjer se razpravljajo za napredek gospodarstva potrebne zadeve. To je eno, zakaj naj letos 23. in 24. november privabita iz dežele mnogo rodoljubov v Ljubljano. — Drugo pa je to: 20. dan meseca januarija leta 1882. bo 100 let, kar se je rodil svetli nadvojvoda Joan, pravi oče kmetijstvu avstrijskemu, predsednik c. kr. družbe kmetijske štajarske, pa tudi protektor c. kr. družbe kmetijske, katero je preprijazno odlikoval s tem, da je skor v vsak njen občni zbor prišel v Ljubljano; tudi k oživljenju „Novic“ je slavni vojvoda veliko pripomogel. Stoletnica rojstnega dne nadvojvode Joana ne bode tedaj tih dan ostala v srci hvaležnih mu Štajarcev, Kranjcev, Koroščev itd., kajti uže je centralni odbor družbe kmetijske štajarske sklenil, slovesno obhajati 100letnico rojstnega dne nadvojvode Joana in zato si izvolil poseben odsek, ki naj nasvetuje, kako izvršiti to svečanost. Tudi našemu občnemu zboru se ponuja lepa prilika, hvaležnega srca se spominjati stoletnice preblazega našega protektorja, nadvojvode Joana, zato naj pridejo v sredo v občni zbor gotovo vsi zastopniki podružnic kmetijskih, katerim velik prijatelj je bil naš nepozabljivi nadvojvoda Joan!

— Presvitli cesar je v svojem imenu in v imenu cesarjeviča Rudolfa v podporo pogorelcem občine Knežaške na Notrsnjskem 500 gold. iz lastne blagajnice darovati blagovolil.

— (*Železnica iz Ljubljane v Novomesto se snuje!*) Ces. kralj. trgovinsko ministerstvo je vodstvu gozdov in fužin knez Auerspergovih grajščin na Dolenjskem in pa inženirju Jožefu vitezu Wenusch-u za 9 mesecev dalo dovoljenje za tehnična pripravljajoča dela za **lokalno železnico iz Ljubljane v Novomesto.** Dobro srečo!

— (*V prevdarek živinorejcem ki prešiče prodajajo ljubljanskim mesarjem!*) Znano je našim bralcem, da se je prve dni tega meseca v Ljubljani odprla velika klavnica in da odslej mora se vsa živina, velika in drobnica, katero mesarji in pa krčmarji za prodaj koljejo, po natančnem ogledu v tej klavnici klati. Ikre ali šenki (nemški Finnen) so pa prešičja bolezen, ki se večkrat ob življenji živine spoznati ne dá, al ikre so bolezen, zarad katere je mesó in špeh za vžitek škodljivo, se v mesnicah prodajati ne sme, tedaj zavrže. Kdor je tedaj ikrovega prešiča prodal mesarju ali krčmarju, za prešiča po ostrem mesogledu zavrženega, ne more pričakovati, da bi se mu plačal. To pa uže neki prodajalce prešičev plaši, jih v Ljubljano prodajati, ker se bojé velike izgube, ako bi morebiti tudi kak njihov prešič ikrast bil. Tej zgubi bi se pa dalo lahko z malo v okom priti, ako bi namreč vsak prodajalec od prešiča 50 kr. kupcu prepustil. Iz teh krajcarjev bi se v podporo ljubljanskih mesarjev dal zaklad napraviti, iz katerega bi se odškodnine za ikraste prešiče, od mesogleda v prepoved dane, izplačevale. Ker vsak prodajalec prešiča na ljubljanski šrangi sedaj 20 kr. manj plača kakor poprej, bi se nasvetovani znesek pač malo poznal; nasproti bi se pa ne bilo nobene veče zgube bati. Ljubljanski mesarji bi teh 50 kr. od vsakega prešiča v oni zaklad vložili in, kakor slišimo, so pri volji tudi sami temu zakladu pripomoči. Mestni magistrat bi pa gotovo rad te krajcarje pobiral, in oskrbovanje zaklada prevzel. Prodajalci prešičev, prevdarite toraj ta nasvet in ako ga želite izpolnjenega, oglasite se za-nj po javnih listih ali pa naravnost pri mestnem magistratu.

— (*O Abendrothovi zadevi*) piše državni poslanec g. Obreza „Slov. Narodu“, da so vsi računi z vozniki dokončani in urejeni, in da dobi vsak voznik iz pavšalnega zneska 20.000 gl. nekolikonad 38% svoje terjatve, da so zaupni možje dotično razdelitev pregledali ter izrekli, da je poštena in pravična. Po poročilu g. Obreze so se imeli izplačati vozniki od 9. do 12. dne t. m. v Cerknici, Postojni, Razdrtem, Šent-Petru, Zagorji in v Bistrici.

— (*Pravila obrtnijske zadruge ljubljanske*) je c. k. deželna vlada potrdila. Prvi občni zbor bo še ta mesec.

— Ljubljanska policija je preteklo soboto zasačila nekega mladega človeka (vit. Födransperga), ki je uže dalje časa kradel pisma iz poštnih tružic po mestu nastavljenih. Morda bo to dalo povod, da bo poštno vodstvo dalo napraviti vendar primerneje in varneje, vsakako pa veče tružice po mestu, vzlasti na glavnih krajih, kjer pisma včasih res uže iz špranj molé, ker so tružice premajhne.

— (*Vabilo.*) Znanstveno družtvo „Slovenska Matica v Ljubljani", kateri „je namen, slovenskemu narodu pripomoči do prave omike s tem, da primerne knjige v slovenskem jeziku na svitlo daje ali vsaj podpira, da se izdadé", vabi najljudneje vse p. n. rodoljube, ki želijo letošnje knjige prejeti in v letošnjem imeniku družtvenikov slovenske Matice natisneni biti, pa še niso poslali ustanovnine ali letnine, da jo pošljejo do 15. decembra 1881.

— Na vabilo slavnostnega odbora za posvečenje Mandelčevega spomenika v Karlovci je tudi čitalnica poslala prisrčno čestitko.

— (*Sokolski večer*) je bil v nedeljo v čitalnici zelo živahen. Občinstvo je ploskalo pevcem, gosp. Kajzelovi burki, posebno pa vojaški godbi, ki je igrala venček slovenskih pesmi — po kapelniku gosp. Černiju novo sestavljen.

— (*Beseda v Šišenski čitalnici*) je bila v nedeljo dobro obiskana. Vse točke programa so se gladko in s pohvalo vršile, posebno pa so se občudovale „meglene podobe", ki so kazale več lepih slovenskih krajev, pa tudi druzih imenitnih in mikavnih reči.

— (*Vabilo na 1. društveno besedo s plesom*) v nedeljo 20. novembra v dvorani ljubljanske čitalnice. Program: 1. Ambrois Thomas — „Skrivnost kraljice", operna ouvertura, svira c. kr. vojaška godba. 2. Fr. Grbić — „Slovanski brod", veliki moški zbor (novo). 3. X. — „V pepelničnej noči", deklamuje gospá Franja Ravnikarjeva. 4. Abt — „Ljubezen Tvojo v cvetki vsaki", pesem za sopran s spremljevanjem glasovira. Sopran poje gospá Antonija Svetkova, na glasoviru jo spremlja g. Josip Majer. 5. Nedved — „V ljubem si ostala kraji", moški zbor, posvečen od g. skladatelja pevskemu zboru čitalničnemu (nov). 6. K. Czerny — „Melodien-Album" (venec različnih napevov), svira vojaška godba. 7. Ples. Pri plesu svira oddelek c. kr. vojaške godbe. — Začetek ob 7. uri zvečer. — Na to besedo in ples vabi vljudno p. t. društvenike

odbor čitalničin.

Novičar iz tujih in domačih dežel.

Z Dunaja. — Državni zbor se je v pondeljek pričel. Finančni minister Dunajevski je podal zbornici proračun za leto 1882. Stroškov bode 470 milijonov, dohodkov pa 433 milijonov, toraj znaša primanjkljej 47 milijonov, ki pa se bo zmanjšal po vladinih predlogah na 10 milijonov, toraj bo zajém drugo leto le majhen v primeri s poprejšnjimi leti. — Minister Taaffe je naznanil, da mu je cesar naročil sestaviti komisijo iz čisto samosvojnih mož, ki naj se posvetuje o tem, kako bi se politična uprava (samosvojno gospodarstvo) napravila po deželah. Živahni „dobro"-klici so pozdravili to naznanilo. — Pravosodja minister Pražak je podal zbornici novo kazensko postavo v pretres, trgovinski minister pa kupčijsko pogodbo s Srbijo.

— Politični časniki so zadnje dni veliko govorili o tem, da misli grof Taaffe gosposko zbornico pomnožiti s prijatelji svoje vlade. Zdaj pa je to vse potihnilo, ker ministri menda še niso složni o osebah gospodov, ki imajo priti v gospósko zbornico.

— Za Bosno je izdana posebna vojaška postava, po kateri bodo morali Bošnjaki vseh ver služiti za vojake. Predno se bo vvedla, da bo vse v redu, bo pa še veliko sitnosti, morda še resnobnih homatij.

— Pred začetkom državnega zbora so Herbstovci in drugi zagrizeni „Nemci" toliko ropota delali in žugali Taaffeju z nekim posebnim klubom. Zdaj pa kaj tacega nikjer nič ni, vse se jim je skazilo, ker so popolnem razpršeni med seboj.

— Tukajšnji obrtniki so oklicali splošen vhod obrtnikov z vse Avstrije, katerega se je vdeležilo okoli 4000 obrtnikov z Dunaja in raznih drugih krajev. Govorilo se je veliko, povdarjala pa posebno zveza brez ozira na vero in narodnost; nek govornik je omenil, da malim obrtnikom škoduje viša dobičkarija in posebno judovsko oderuštvo Dunajski poslanec Löblich je hotel potegniti se za jude, pa je zavoljo splošnega vriša moral umolkniti. Slednjič se je sklenilo več resolucij, tako o skrčenji obrtne prostosti, o ustanovi obrtnih in delavskih zbornic, o razširjenji volilne pravice, v vpeljavi varstvenega cola itd. Več govornikov je grajalo prejšnjo vlado, sedanje pa nobeden. — Vse prav, ali mi si vendar ne moremo misliti nobene poštene zadruge, pri kateri vera in narodnost nič ne velja. Se bo vidilo, kak kruh bo iz te moke za obrtnike in rokodelce.

Moravska. — Za deželnega namestnika je imenovan baron Schönborn. Nemškim klepetcem ni nič kaj po volji, ker se jim ne zdi, da bi v njihov rog trobil, marveč je mož Taaffejeve vlade.

Dalmacija. — Nj. cesarsko Veličanstvo je dovolilo deželnemu namestniku pl. Rodiču po njegovi lastni prošnji, iti v vrlo zasluženi pokoj. Pismo cesarjevo je posebno častno za Rodiča, in povdarja, da je več ko 60 let marljivo in zvesto služil cesarju ter bil pravi mož na svojem težavnem mestu v Dalmaciji. — Na njegovo msto je Jovanovič imenovan za deželnega namestnika v Dalmaciji.

Turčija. — Turčija je protestirala proti vpeljavi provizornega avstrijskega brambenega zakona v Bosni in Hercegovini, ker se z njim, kakor pravi, poseza v suverenske pravice Nj. veličanstva sultana.

— V Egiptu Turčija ščuje prebivalstvo proti Evropejcem, osobito pa proti Francozom.

Iz Irskega. — V Irski se baje razmere boljšajo. Vojaške oblasti v Dublinu so poročile v London, da ne treba več pošiljati vojakov v Irsko. Da bi se le res zboljšale te razmere

Žitna cena

v Ljubljani 12. novembra 1881.

Hektoliter: pšenice domače 9 gold. 10 kr. — banaške 10 gold. 3 kr. — turšice 5 gold. 53 kr. — soršice 7 gold. 80 kr. — rži 6 gold. — kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 5 gold. 3 kr. — ajde 5 gold. 30 kr. — ovsa 3 gold 8 kr. — Krompir 1 gold. 60 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.